

КОСОВО – СРПСКИ ПУТ КА ВЕЧНОСТИ

Косово је, како каже наш савремени песник, „најскупља реч“. Овим се много објашњава. Косовска битка је највећи историјски догађај у српском народу, догађај који је постао темељ наше историје, наше мисли, наше културе, уметности, нашег песништва и књижевности. Косовска битка својим значајем изашла је из обичности, из онога што је временско; она је надвременска, ушла је у метафизику, уоквирена је вечним оквирима и због тога сам одлучио да тема овог мог размишљања буде: *Косово – српски пут ка вечности*.

Да би се озбиљно приступило размишљању о Косовској бици, о Светим косовским мученицима, морамо да разумемо да Косовска битка није значајна из неких физичких разлога, зато што је један народ или једна војска изашла да се бори против другог народа, друге војске. Било је и раније значајних догађаја који су остали у оквирима овоземаљског, који су записани као историјски догађаји и ништа више од тога. Имали смо ми Срби много значајних догађаја у нашој историји, много битака, много одлука. Рецимо, историчари би се сложили да је 27. марта 1941. донета историјски изузетно значајна одлука. И тада је народ пружио отпор агресору и није пристао на став који понижава. Али историчари ће се такође сложити да има оних који критикују то што се тада десило, што значи да то није општеприхваћено.

И овај српски отпор који се сада дешава је такође значајан. Поред тога што је у неком смислу од епохалног значаја, ипак не верујем да има могућности да се приближи ономе што ми данас зовемо КОСОВО – у духовном смислу. Шта је онда то што чини Косово Косовом? Оно што је, добри народе, у свему томе суштина јесте опредељење Светог кнеза Лазара за Царство небеско. Када је опредељење за Царство небеско у питању, реч је о свецелом, унутрашњем, али и историјски реалном прихватању јеванђелских речи Христових: „Иштите најпре Царства небескога и правде Његове, а све ће вам се друго додати“.

За разумевање, дакле, косовског феномена, етике, пута – треба разумети Богочовека Христа, Господа Исуса Христа, Друго лице Свете Тројице, Јединородног Сина кроз кога је све постало. Бог Отац све ствара кроз Христа, кроз Логоса, кроз Реч – Духом Светим. Вечни Бог, који одувек постоји, ствара у времену космос, планетарне системе, нашу планету, услове за живот, па на крају и човека као круну свога стварања. Све то Бог чини из љубави, јер је Он по својој суштини љубав. По природи својој Бог је љубав, каже Свети апостол Јован.

Стварајући свет и човека као круну свога стварања, Бог успоставља завет са човеком, посебан однос, и Он говори првом Адаму – Све је твоје. Постављам те за цара, за некога ко ће да влада овом планетом. А да би остао у том односу љубави са Мном, ти мораш да поштујеш извесна правила: све ти је дозвољено, све да једеш из врта који сам засадио и припремио за тебе, али само не можеш јести са овога дрвета познања добра и зла. Тако Бог успоставља пост и као да каже човеку: ако постиш, ако поштујеш реч Моју и ако извршаваш

вољу Моју, онда ће однос који сам створио између нас, који је савршен, да функционише, да влада, да постоји – јер је то Богочовечанска заједница. Ако не поштујеш то, онда ћеш умрети. И човек, користећи своју слободну вољу и могућност опредељења, опредељује себе против савршеног, против живота, против Створитеља свога и против односа који је Бог успоставио са њим. Овим актом човек се, дакле, ограђује од Бога и умире. Бог који воли и љуби човека, Онај који је човека створио из љубави, силази на земљу, оваплоћује се од Духа Светога, рађа од Марије Дјеве и приближава човеку ту Богочовечанску заједницу – јер је она сада видљива. Он је савршен Бог и савршен човек. И ниједна природа, ни божанска ни човечанска, није на уштрб друге. Богочовек долази да успостави првобитни однос између Створитеља и створеног. Он долази да изврши првосвештеничку службу, да покаже пут, да поруши зид између себе и човека.

Припремајући се за ову службу, Господ Исус Христос пости пре почетка проповеди. Пости четрдесет дана и четрдесет ноћи. Ђаво, онај исти који је навео првог Адама на непослушност Богу, долази код новог Адама – Човека – Христа и, знајући да је Он Син Божији, каже Му: „Ако си Син Божији, кажи овом камењу да хлебови постану“ (Мт. 4,3). Знајући да Христос човек четрдесет дана и четрдесет ноћи није ништа јео и ништа пио, кушач куша издржљивост и спремност новог Адама да остане у заједници са Богом. Оно што је овде важно јесте чињеница да Христос не каже – мени не треба хлеб. Не. Његов одговор је другачији: „Не живи човек само о хлебу него о свакој речи која излази из уста његових“ (Мт. 4,4). Овим се истиче важност и приоритет духовног над физичким, јер, ако човек изврши вољу Божију, све ће му се друго придодати. Потом кушач каже: „Ако си Син Божији, скочи доле, јер је писано да ће те анђели заштитити својим крилима“. Спаситељ му рече: „Речено је: не кушај Господа Бога својега“. А онда га ђаво одведе на најузвишеније место и показа му сва царства овога света, и рече: „Поклони ми се и све је ово Твоје“. Ђаво се и даље обраћа Христу Човеку, новом Адаму, исто онако како се обраћао и првом Адаму када му је рекао: „Ако узбереш од овога плода – постаћеш као Бог“. „Иди од мене Сотоно!“ речено је, „само се Богу своме клањај и Њему служи“. Нови Адам, дакле, побеђује кушача.

Други важан моменат који говори о Богочовеку и подвлачи однос човека и Бога јесте драма у Гетсиманском врту. Христос се у молитви обраћа Оцу и каже: „Оче, ако је могуће да ме мимоиђе ова чаша“ (Мт. 26,39). Јер Христос Човек осећа страх, осећа глад, осећа бол. Он зна да предстоји страдање, али се не опире томе, већ само моли: „Ако је могуће да ме мимоиђе ова чаша, али не по мојој вољи, Оче, него по Твојој“. Нека буде воља Твоја.

Христос Богочовек, разапет на крсту умире у самртном ропцу, умире у боловима. И док крв из Његових светих рана спира дрво на кога су Га разапели, Он се обраћа Оцу и изговара оне познате речи: „Или, Или лима савахтани? (Мт. 27,46) – Боже, Боже мој зашто си ме оставио?“ А шта би друго могао да каже нови Адам који умире у боловима, који је дошао да спасе човека, да му помогне, да му осигура јединство са Богом, тог истог човека који Га разапиње на крст?

Али, одмах потом наставља Христос, јер мисија Његова није завршена: „Оче, опрости им јер не знају шта раде“. Другим речима, као да каже: Ја знам да су они ти које треба да спасем, они имају лик Наш, створени су по Лику, али не разумеју, духовним очима не виде; опрости им јер не знају шта раде! Том крсном смрћу Господ Исус Христос запечаћује своју мисију на такав начин да та жртва, то јединствено кушање Христово, помаже касније свима да корачају усправно следејући Христа.

Голготска жртва је инспирисала све потоње следбенике, Христове ученике, на почетку християнизације нашег народа. Света браћа Ћирило и Методије, па онда њихови ученици, снажно су посејали то семе једноочинства у нашем народу. И нема сумње да је њихова мисија јасно подвукла чињеницу да сваки истински Христов следбеник треба да „иште најпре Царства Небескога и Правде Његове, а све ће му се друго додати“ (Мт. 6,33). Такође, нема сумње да је то семе код нас пало на плодно тло. Ту апостолску службу у нашем народу, тај мисионарски рад коначно је запечатио Свети Сава, који је по свему јединствена личност у нашем народу. Свети Сава краљевић, син владара, напушта престо, одлази да буде обичан монах, да се посвети Богу, да духовно расте. Оставља раскош очевог двора, напушта престо, оставља могућност да буде владар. Али он не говори против тога. Не каже – то није добро. Не треба мени, мисли Свети Сава. Ја не желим то, ја хоћу да идем овим путем. Али он у свему подржава свој народ, он активно помаже своме брату да постане државник, да влада Србијом. Ми га зовемо просветитељем, духовним оцем Цркве и нације. Он је то могао постати само из једног разлога, а то је – он је чуо речи Христове које је Овај упутио својим апостолима, а преко њих и свима нама: „Иштите најпре Царства Небескога и правде Његове, а остало ће вам се додати“. Кроз свој подвижнички напор Свети Сава је учинио да се у лику његовом јасно види лик Христов, јер су све речи Јеванђеља оживотворене у њему. Он је као ретко ко могао на крају свога живота да каже, заједно са Светим апостолом Павлом: „Не живим више ја него Христос у мени“ (Гал. 2,20). То је у стварни циљ нашег живота – да препустимо да Христос ради кроз нас, да Христос делује кроз нас, а то је управо Свети Сава учинио. Он је, дакле, могао да постане горостас у правом смислу те речи зато што је потпуно подредио вољу своју вољи Оца небескога. Не поручује ли Христос, који нам је пример: „Ја немам вољу своју, Оче. Нека ме мимоиђе ова чаша ако је могуће, али не по мојој вољи него како Ти одлучиш“. Јер сваки други став би нарушио тај савршени однос између Бога и човека.

Пођимо мало даље. Стотинак година после Светога Саве, који је утемељио све, који је протумачио Јеванђеље за Србље своје, који је Христа, Голготску жртву Његову и све што јесте Христос Првосвештеник учинио доступним народу, кроз сопствени Христолики лик, он снажно утиче на новог владара Србије, Светог и честитог кнеза Лазара.

Свети Кнез, из рода племићког, Светосавског, доноси судбоносну одлуку за народ српски. Зна да нема никакве шансе да победи моћну турску војску која надире у Европу. Јасно је то њему. Него он размишља: Да ли да живи као роб

или да се жртвује, свој живот и животе своје војске; другим речима, да се определи за Царство небеско. Да Свети Кнез ни у једном моменту није веровао у победу своје војске, јасно се види из његовог обраћања велможама и црквеним поглаварима: „Земаљско је за малена царство, а небеско вавек и довека“. Он је, нема сумње, разумео Христове речи: „Иштите најпре Царства небескога и правде његове, а друго ће вам се све додати“. Размишља Свети Кнез: Могу да донесем одлуку за себе и да се предам Турцима, али ја више нисам свој, ја сам на челу народа, ја немам права да у име народа то учиним; они ће напасти светиње наше, похараће све, извешће народ из Цркве Христове, одвојиће их од Неба, приземљиће их. И због тога Свети Кнез, знајући да тих неколико година које су преостале њему и његовим војницима не значе ништа, нарочито не у поређењу са вечношћу, верује чврсто да је вечни живот реалност. Зато и каже: „Земаљско је за малена царство, а небеско вавек и довека“. Застанемо за моменат овде. Свети Кнез не каже – земаљско царство није за нас, не треба да се бринемо о земаљском. Поново је то оно исто размишљање које нам нуди Јеванђеље. Господ Исус Христос не говори против овога света, већ само подвлачи важност духовног, као и важност остајања у Богочовечанској заједници. И Свети кнез Лазар то исто чини. Он је породичан човек, љуби и воли своју жену, децу, родбину, народ па, на крају, живот, опредељује се ипак да све то напусти вечности ради, али ниједног момента не престаје да воли овај свет. Господ Исус Христос не говори против овога света, јер га је Он створио: „И створи Бог свет и виде Бог да је све добро“ (Књига Постања 1). Нека ми се дозволи да подвучем још једном оно што увек треба имати на уму: Овај свет је створен и стављен на располагање човеку, да живи овде, да се користи њиме, да дише ваздух, да брине о свему створеном, о себи и својој души, те да „расте док не дорасте до висине раста Христова“ (Ефе. 4,13).

Упоредимо Светог кнеза Лазара са Господом Исусом Христом. Господ Исус Христос је био искушаван у смислу што је Његово тело требало да буде предато да се разапне. Христос Богочовек може да избегне ову „судбину“. Али због будућности човека Он се добровољно предаје страдању. И Свети Кнез је у дилеми. И он може да избегне своју „судбину“, али, ради будућности свога народа одлучује да се преда страдању. Мисли ли неко да Свети Кнез није молио Бога да га „мимоиђе ова чаша“, али је очито крај молитве био: не како ја хоћу, Господе, него нека буде воља Твоја. Господ Исус Христос је разапет на крсту за цело човечанство; Свети кнез Лазар разапет је на Косову са својом војском за народ, за Цркву Божију.

Косово је, побожни народ, за сва времена определило српски народ, српску историју и оно што сам на почетку рекао: постало темељ и историје, и културе, и традиције, и мисли наше, наше књижевности и свеукупних духовних вредности у нашем народу. Косово је могло и може да буде темељ свих духовних вредности нашег народа управо због Лазаревог опредељења за Царство Небеско. Све наше сеобе, сва наша страдања, сва наша стратишта, све наше невоље – све је то инспирисано Косовом. И ова најновија невоља, и наша одлука да бранимо Косово и српски народ, да бранимо право да задржимо своју

земљу под својом контролом, и да то бранимо од тренутно највеће силе на свету, агресора који се НАТО зове, одлука народа да ево више од два месеца гине, да издржава тотално рушење земље, такође је, верујем, инспирисано Косовом.

Али, браћо и сестре, ми нисмо у ово време дорасли Косовском завету од пре шест стотина и десет година. Црта није пређена. Има једна замишљена духовна линија коју ми данас нисмо могли прећи. Нисмо издржали до краја, и то није срамота нити се неодложно треба другачије окарактерисати, него је само реалност наша. Ми нисмо могли понудити свету у ово време више него што вредимо. Понудили смо толико колико можемо, инспирисани Светолазаревским заветом, који можда не допире у довољној мери до нас, у ово време. И поред тога, треба знати да је кредит Косовског завета и косовског опредељења залога велика и неистрошива. Непресушан је то извор духовне снаге за све нас, за српски народ, за друге народе – јер смо сви деца Божија, без обзира коме народу припадали.

Ако одржимо у бићима својим сећање на речи Христове: „Иштите најпре Царства Небескога, а све ће вам се друго додати“, ако разумемо да се Свети кнез Лазар у своје време потпуно потчинио вољи Божијој и заједно са својом војском, мученицима, изашао на страдање, на Косовску Голготу – а која се и данас понавља, ако знамо то све, ако то задржавамо у свести својој, онда нема сумње да ће се неки нови Лазар родити, подићи из народа нашег, и ја бих, ако ми се то дозволи, рекао – ослободити Српско Косово.

Моје размишљање на ову узвишену тему завршићу песмом коју измучах, а која то можда и није, молитвом можда, ако то јесте:

МОЛИТВА СВЕТОМ КНЕЗУ

О, Свети Кнеже, о мучениче српски,
Чија смрт поста залог за остајање на путу Богочовека,
Који у незнању даде наду Србљима својим!
Помози нам да останемо у завету с Богом,
Да и без Косова, које губимо,
Косовом живимо!

Помози, честити и свети,
Са небеса гледајући на нас, уцвељене и ојађене,
Да разумемо да на путу Христовом нема губитка,
Већ посртање само.
Да повратак изгубљеног, остајање (враћање) ка Богу значи;
Да Косово није омеђено земаљским границама,
Да мученичка крв освештава целу планету... и Космос.
Да је истински скупа пред Господом крв светаца његових!

О мучениче свети,
Учини да разумемо, због нас и њих,
Оних што изгибоше и оних што гину,
Оних који мисле да убијајући нас Богу службу чине.

Кажи Кнеже из отвореног Неба, кажи!
Да је једина истина у Ономе који је тебе прославио и
Да од живота очекујемо живот –
Од Васкресења васкрсење.

Нека, о Свети Божји човече, наш пут буде и остане
Пут Богочовека Христа,
Или – како је то Косовски завет уобличио:
За Крст часни и слободу златну! Амин.

Милорад Лончар, протојереј-ставрофор

(Предавање у Паризу у оквиру Академије посвећене Косову, а од стране
Братства оца Јустина Поповића, јун 1999. године)